

Nr 481.

Av herrar **Mossberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 341, med förslag till lag om allmän tjänsteplikt.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 341 anför chefen för finansdepartementet följande: »Det är fullt förklarligt, att krigets fortgång skall låta knappheten i hela världen på snart sagt alla förnödenheter framträda med ständigt ökad styrka, ty då lant- och sjökriget oavbrutet förstör frukterna av mänskligt arbete, samtidigt med att allt större delar av befolkningen i de krigförande länderna ägna sig åt antingen kriget självt eller krigsindustrierna, blir det ofrånkomliga resultatet en allt mindre tillgång på medel att täcka mänsklighetens behov. I ett dylikt läge föranledas särskilt de krigförande länderna att bevara för egen räkning det mesta möjliga av produkter; tillförseln till neutrala länder blir antingen avstängd eller belagd med ständigt mer betungande villkor. När därjämte handelsavspärrningarna de två maktgrupperna emellan och sjökriget i dess olika former även direkt hindra varuhandeln, inträder följaktligen för de neutrala nödvändigheten att, säkerligen under krigets hela återstående del och kanske en längre tid därutöver, inrätta sig på *ekonomisk själv tillräcklighet*. Ju förr det medvetandet blir klart för alla medborgare, att ett neutralt land i det nuvarande läget knappast har annat än sina egna tillgångar att lita till, desto större blir utsikten att genomleva krigsperioden utan allvarliga skador.»

»Ett land, som på detta sätt tvingas att tills vidare i allt väsentligt falla tillbaka på egna tillgångar, har endast en på förhand begränsad mängd av produktiva krafter att tillgå och nödgas inrätta sig därefter. Uppgiften måste då bestå i att inrikta dessa krafter på de ändamål, där resultaten för folkets uppehälle bliva de gynnsammast möjliga; den noggrannaste hushållning med såväl levande som döda produktionsmedel utgör därvid grundförutsättningen för en lycklig utgång. Man har därför att avstänga produktionen från de för tillfället mer umbärliga uppgifterna och helt inrikta den på det nödvändigaste.»

»Bland de uppgifter, som inställt sig för vårt lands vidkommande har livsmedelsproduktionens utveckling hittills främst varit föremål för uppmärksamhet, och detta med allt skäl. Emellertid finnes ett annat område av näringslivet, som i betydelse står tillbaka endast för livsmedelsproduktionen och där de mest genomgripande åtgärder visat sig utgöra ett trängande behov. Detta område är *bränsleanskaffningen*, för vars tillgodoseende Kungl. Maj:t på min föredragning den 16 april 1917 tillsatt en ny, särskild kommission.»

Det framgår av det anförda, att ändamålet med den föreslagna lagen om »allmän tjänsteplikt» i huvudsak skall vara en åtgärd för säkerställandet av tillgången, under den närmaste tiden, av de tvenne för vårt folk mest viktiga och oundgängliga produkterna nämligen, livsmedels- och bränslebehovet, och i motiveringen talas det om, att även bränslebehovet för industriella krav skulle säkerställas genom allmän tjänsteplikt.

För att åstadkomma fyllandet av dessa behov föreslås i den föreslagna lagens 1 § att: »En var inom riket bosatt man eller kvinna, vilken fyllt femton men ej sextio år, är, i den mån ej annorlunda stadgas i 7 § av denna lag, underkastad tjänsteplikt. Med tjänsteplikt förstås i denna lag, skyldighet att, då sådant i nedan bestämd ordning påkallas, utföra arbete för sådant ändamål, varom förmåles i § 2.

I 2 § heter det: »Tjänsteplikt må tillämpas för folknäringsens tryggnad, för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen, för tillgodoseende av krigsmaktens behov, för samfärdselns uppehållande eller för annat ändamål av synnerlig vikt.» Samt i 7 § mom. b »krigsmän och personer, som eljest innehava sådan anställning eller förrätta sådan tjänstgöring vid krigsmakten, som avses i 6 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914. Dessa äro »undantagna».

Det är ju fullt riktigt, att samhället i en situation som denna, griper ordnande in, då det visar sig, att militära åtgärder med tillhjälp av de mest moderna militära mordverktyg och en högt stående militär teknik, icke leder till målet. Erfarenheterna från ett snart 3-årigt blodigt krig ådagalägga ju klart och tydligt, att, trots det oerhörda människoslaktandet, så förmår man icke besegra varandra, och då har man tillgripit den sista grymma utvägen, nämligen att fienderna söka svälta ut varandra, och då man på detta konstlade sätt lyckats åstadkomma livsmedelsbrist, som gör sig starkt kännbar även i vårt land, så är det fullt riktigt att man från samhällsledningen söker göra vad som göras kan. Så långt äro vi ense.

Av motiveringen vill det synas, som man skulle förutsätta, att till bränsleanskaffningen skulle i främsta rummet landsbygdens befolkning komma att tagas i anspråk, därför att dessa äro kunniga i dylikt arbete,

och man räknar i detta sammanhang på att den tid, som förflyter ifrån avslutandet av vårbruket och till höskördens början, skall den lantbrukande befolkningen vara tillgänglig för vedanskaffning o. s. v.

Det är ju *allmänt känt* och även framfört och erkänt i propositionens motivering, att det vid lantbruket råder brist på arbetskraft även i normala fall, och om man nu i främsta rummet räknar på att den knappa arbetskraft, som finns att tillgå vid jordbruket, skulle frånryckas jorden under den tid, då det viktiga förarbetet för höstsådden, nämligen trädans bearbetning *måste* ske, då *kommer* avgjort nästa års brödsädesskörd att i mer eller mindre mån *äventyras*, ty jordens bearbetning under nämnda tidsperiod är lika ovillkorligt nödvändig för säkerställandet av en kommande god brödsädesskörd, som ett *rätt* grundläggande är nödvändigt för ett nyskapat industriellt företag. Dessutom är det en mängd andra arbeten vid ett bondejordbruk, som under denna tid måste utföras.

Vi anse för det första, att bränslebehovet till enskilda industriella rörelser bör nu liksom förut överlätas att fyllas genom den privata initiativkraften hos dessas ledningar men med rätt till expropriation av råmateriel i överensstämmelse med vad den föreslagna lagen på detta område bestämmer och där oöverstigliga svårigheter möta att på annat sätt och på den fria affärsprincipens vanliga väg möta. Det är i detta fall den naturligaste vägen, och på den vägen kan ett billigare bränsle åstadkommas.

Det ligger något oförklarligt tanklöst uti att man föreslagit att fylla även det privata industriella bränslebehovet genom statens ingripande och att därtill skulle användas arbetskraft tagen från jordbruket i ett ögonblick, då alla ropa efter bröd och då lantmannen behövde arbeta både natt och dag, om det föreliggande behovet skulle kunna fyllas genom en väsentligen utökad produktion.

Livsmedelsfrågan är väl ändå den väsentligaste i en nations liv och mera viktig än uppehållandet av industrin, då all livsmedelsimport är avstängd.

Den föreslagna lagen är ju en åtgärd avsedd att värna vårt folk mot en fiende som icke kan betvingas med kulor och bomber, lika litet som med en väl övad och tränad folkhär. Det är en fiende, som smyger sig fram som en farsot oemotståndligt, och vi hålla före, att vi skola försvara oss bäst, om vårt land liksom i Danmark och Norge får en lag, som ger myndigheterna rätt att, för säkerställandet av folknärings behov av livsförnödenheter och bränsle, tills vidare taga utkallad militär i anspråk så långt det är möjligt, och låter dem åtnjuta för detta arbete en ersättning som tillsammans med den ersättning, vartill de som militärer äro berättigade, utgör en skäligen dagsförtjänst enligt den föreslagna lagens me-

ning, och vi äro övertygade om, att med denna ökade ersättning skola de villigt gå till detta borgerliga arbete.

I sammanhang härmed låter det även tänka sig, att, då det gäller framförandet av bränsle, skulle arméns hästar i rätt stor utsträckning kunna användas.

Det befaras ju att industrien skulle av brist på tillförsel utifrån bli tvingad att lägga ner sin verksamhet. Skulle så inträffa, bli ju tusental ja hundratusental arbetare utan förtjänst. Det borde inte vara förmätet antaga, att alla dessa villigt skulle ställa sig till förfogande vid bränsleanskaffning, då därigenom den förtjänst, de gingo miste om från industrien, på så sätt kunde ersättas genom annat arbete. Dessutom har man ju i städerna och de större samhällena f. n. en hel del improduktivt folk sportande och icke sportande, vilka kräva sin andel av livsförnödenheterna och värme m. m. Sveriges väl borde bjuda alla dessa att utan betänkande ställa sina krafter i det produktiva arbetets tjänst. Mot detta skulle man kunna invända, att dessa äro ovana, och det är sant, men i kampen för brödet, då den är så hård och hänsynslös som nu, måste varje muskel spännas och varje rygg krökas för åstadkommande av bröd och bränsle.

Genom de här framhållna åtgärderna skulle det genom statens försorg åstadkomna och behövlige bränslet något minskas, och arbetskraft bli tillgänglig, utan att den för lantbruket *oundgängliga* arbetskraften behövde frånryckas brödsädesodlingen och därtill hörande arbeten.

På grund av vad vi sålunda anfört, anhålla vi, det riksdagen ville besluta,

a) att från civil tjänsteplikt måtte befrias alla de folkgrupper vilka äro anställda i jordbrukets tjänst och därav hava sin utkomst, samt

b) att inkallad militär må kunna åläggas att utföra civilt arbete, även om det icke står i samband med något militärt företag.

Stockholm den 12 maj 1917.

Albert Mossberg.

Oskar Osberg.

Alfred Persson.